

(بخش سوم: راهکارهای حمایت از قربانیان خشونت خانگی)

حمایت های غیر حقوقی)

پژوهشگر حقوقی وکیل و - موسی برزین خلیفه لو

مقدمه

در دو بخش پیشین، به بررسی راهکارهای حقوقی حمایت از قربانیان خشونت خانگی پرداختیم. در این دو بخش که به حمایت های است، مختصراً راهکارهایی را که قوانین کیفری و مدنی می توانند در راستای حمایت از کیفری و حمایت های حقوقی اختصاص یافته قربانیان خشونت خانگی پیش بینی کنند مورد مطالعه قرار گرفت. همانگونه که اشاره شده بود، حمایت های حقوقی توسط قانونگذاران و مجریان آن محقق شده و نقش بسیار مهمی را در ترمیم اثرات خشونت خانگی خواهد داشت. همچنین این گونه حمایت ها نقش بازدارنده را نیز می توانند ایفا کنند. همچنین در بخش های قبلی به موقعیت حقوق ایران در راستای حمایت از قربانیان خشونت خانگی پرداختیم. در بخش حاضر، به آن دسته از راهکارهای غیر حقوقی، که وجود آنها در یک جامعه برای حمایت از قربانیان خشونت خانگی لازم است اشاره خواهیم کرد. بدیهی است بررسی مفصل و بنیادی حمایت های غیر حقوقی از حوصله این مقاله خارج است، لذا در نوشته حاضر سعی خواهیم کرد به کلیات مساله و راهکارهای مهم حمایت های غیر حقوقی از قربانیان خشونت خانگی بپردازیم.

اهمیت حمایت های غیر حقوقی از قربانیان خشونت خانگی

در کنار راهکارهای حقوقی که قانونگذاران می توانند برای حمایت از قربانیان خشونت خانگی پیش بینی کنند، یک سری از راهکارهای قرار مورد توجه باید غیر حقوقی نیز وجود دارند که برای مبارزه با خشونت خانگی و حمایت از کسانی که قربانی آن واقع شده است، گیرند. این راهکارها بیشتر ناظر بر موقعیت قربانی پس از وقوع خشونت بوده و برای بهبود وضعیت قربانی، جبران اثرات سوء خشونت و جلوگیری از تکرار خشونت علیه قربانی است. راهکارهای حمایتی غیر حقوقی طیف وسیعی را شامل می شوند. این راهکارها ممکن است بهداشتی و درمانی بوده یا رفاهی و اجتماعی باشد و یا کمک های مالی و اقتصادی را شامل شود و یا جنبه آموزشی داشته باشند. بدیهی است تحقق برخی از این راهکارها نیاز به حمایت دولت داشته و برخی نیز بدون حمایت دولتی تحقق پذیر است. بدون توجه به راهکارهای غیر حقوقی برای حمایت از قربانیان خشونت خانگی، مبارزه با خشونت ناقص مانده و قربانی نمی تواند به زندگی عادی خود ادامه دهد. برای موثر واقع شدن مبارزه با خشونت خانگی لازم است نهادهای مردمی و غیر دولتی و به طور کلی جامعه درگیر مساله شده و به ترمیم نتایج خشونت خانگی بپردازد.

دلیل لزوم مشارکت اقشار مختلف جامعه در حمایت از زنان پس از وقوع خشونت خانگی آن است که جامعه مدنی در کمک به پیشگیری نا امنی ای از خشونت های جنسیتی موفق عمل نکرده و با مسامحه، خود زمینه وقوع آن را فراهم کرده است. از این رو شهروندان نیز مسئول هستند که موفق به پیشگیری از آن نشده اند و از این جهت در مقام پاسخ گویی به کم کاری خود موظف به کمک به بزه دیده و تلاش در

جهت بازتوانی او خواهند بود. (1)

ساز و کارهای مختلف و متنوعی برای حمایت های غیر حقوقی از زنان قربانی خشونت خانگی وجود دارند اما مهمترین این راهکارها، راهکارهای درمانی، اجتماعی، اقتصادی و آموزشی می باشند. ذیلا این راهکارها به صورت خلاصه توضیح داده می شوند.

حمایت های درمانی

زمانی که یک خشونت خانگی رخ می دهد، فارغ از میزان شدت آن، فردی قربانی آن می شود. این فرد بدون شک متحمل آسیب هایی شده است. از مهمترین این آسیب ها، زیان هایی است که به جسم یا روان قربانی وارد شده است. شاید بتوان مهمترین اثر منفی پدیده خشونت خانگی را ورود آسیب های جسمی و روانی به قربانی دانست. این آسیب ها با توجه به نوع و میزان و قربانی خشونت شدید و یا ضعیف خواهند بود. در برخی مواقع آسیب های جسمی و روانی چنان شدید هستند که ممکن است زندگی قربانی را در آینده با خطری جدی مواجه سازد. به خصوص زمانی که قربانی خشونت خانگی کودک باشد. لذا اهمیت درمان قربانی خشونت فوق العاده زیاد است. برای نیل به این امر، لازم است تدابیری پزشکی جهت درمان قربانیان خشونت خانگی اندیشیده شود. ایجاد مراکز بهداشت و درمان خانواده، آموزش و تربیت نیروهای متخصص در حوزه درمان قربانیان خشونت خانگی اعم از پزشک و پرستار و ایجاد امکانات لازم برای درمان رایگان قربانیان از جمله تدابیر درمانی است که باید در یک جامعه اندیشیده شود. بدیهی است با توجه به شرایط خاص پدیده خشونت خانگی، حمایت های درمانی باید با توجه به این شرایط انجام شود. درمان سریع و رایگان و صدور گواهی پزشکی، در صورت لزوم معرفی به پزشکی قانونی و مخفی نگهداشتن هویت قربانی از جمله مسائلی است که باید در حمایت از قربانی در نظر گرفته شود. همچنین آموزش پزشکان برای برخورد درمانی با خشونت خانگی اهمیت بسیاری دارد. درمان مقطعی بدون توجه به اینکه این گونه درمان ها برای قربانی خشونت خانگی مناسب نیست، نمی تواند آن گونه که لازم است وضعیت جسمی و روانی قربانی را ترمیم کند. بدیهی است ایجاد مراکز درمانی و به طور کلی حمایت درمانی از قربانیان خشونت، بیشتر بر عهده دولت ها است.

حمایت های آموزشی و مشاوره ای

طبیعتا بسیاری از افرادی که در زندگی خود قربانی خشونت خانگی می شوند، اطلاعات و دانش کافی برای برخورد با این پدیده و اینکه چگونه باید با آن مقابله کرد را ندارند. همچنین قربانیان به درستی نمی دانند که چگونه خود را از خطر تکرار خشونت خانگی رها کرده و اثرات سوء آن را به حداقل برسانند. اقدامات قضایی و غیر قضایی را که می بایست انجام دهند به خوبی نمی دانند. به خصوص زمانی که قربانی بی سواد یا کم سواد بوده و یا کودک باشد. این مساله در جای خود نه تنها اینکه موجب افزایش خشونت خانگی خواهد شد، بلکه خطرات خشونت خانگی را برای قربانی بیشتر خواهد کرد. در صورتی که قربانیان خشونت خانگی دانش لازم را پیرامون پدیده خشونت خانگی داشته باشند، طبیعتا بهتر می توانند با آن مقابله کرده و درجه تاثیر پذیری آن را کاهش دهند. بدین جهت سیاست و اندیشه حمایت از قربانیان خشونت خانگی اقتضا می کند که آنان بتوانند آموزش لازم را در مورد خشونت خانگی دیده و در این مورد اطلاعات لازم را کسب کنند. اینجاست که وجود نهادهای دولتی و غیر دولتی برای تعلیم و ارائه مشاوره به قربانیان خشونت خانگی ضروری می شود. زمانی که یک خشونت خانگی پدید می آید، همانگونه که لازم است قربانی آن درمان شود، همچنین لازم است وی از جوانب مختلف این پدیده آگاه شده و از چگونگی برخورد با آن و از بین بردن یا کاهش خطرات آن نسبت به خود و دیگر اشخاص مرتبط از جمله فرزندان خود مطلع شود. علاوه بر نهادهای دولتی و غیر دولتی که می توانند متولی آموزش و مشاوره باشند، رسانه های دسته جمعی نیز در احقاق این امر نقش پراهمیتی را دارا هستند. بدون شک تأثیر گذاری رسانه ها از هر نهاد دیگری در جامعه بیشتر است؛ لذا لازم است رسانه ها با تولید برنامه های مختلف آموزشی، قربانیان خشونت خانگی را از چگونگی مقابله با آن آگاه سازند.

حمایت های اقتصادی

از آنجایی که یک قربانی خشونت خانگی متحمل آسیب های جسمی و روانی شده است، بدون شک برای درمان خود و یا پیگیری حقوق خود و به طور کلی برای مورد حمایت قرار گرفتن احتیاج به حمایت مادی خواهد داشت. این امر در صورتی که قربانی کودک بوده و یا اینکه محل درآمدی نداشته باشد بیش از پیش ضروری است. همچنین به دلیل اینکه اکثر قربانیان خشونت خانگی از طرف سرپرستان خود مورد خشونت قرار می گیرند، در صورتی که قربانی بخواهد برای فرار از خشونت از سرپرست خود موقتا یا دائما جدا شود، بدون شک نیاز به حمایت مادی خواهد داشت. علاوه بر تأمین احتیاجات قربانی، یافتن شغلی مناسب نیز تا حدودی وی را در برابر خشونت خانگی حمایت خواهد نمود. سازمان های دولتی و غیر دولتی لازم است در این زمینه تدابیری اندیشیده و برای حمایت های اقتصادی از قربانیان خشونت خانگی فعال شوند.

تأسیس خانه های امن

فردی که مورد خشونت خانگی قرار گرفته است در برخی موارد ناچار است که محل خشونت را ترک کند. زیرا ادامه زندگی در آن محل وی را بیش از پیش در معرض خشونت خانگی قرار خواهد داد و امکان دارد با ادامه خشونت زندگی وی به صورت جدی به خطر بیافتد. به آنها در مواردی که قربانی مکانی برای زندگی دور از خشونت ندارد، ضروری است در جامعه مکان هایی وجود داشته باشند که قربانی

شناخته می شوند. در بسیاری از کشورها این ... مراجعه کند. اینگونه مکان ها با نام های مختلفی از جمله خانه امن، خانه زنان، پناهگاه و گونه مکان ها از طرف دولت ها و یا نهادهای غیر دولتی تأسیس شده و به مکانی امن برای قربانیان خشونت خانگی تبدیل شده اند.

این مکان ها باید از هر جهت امن و استاندارد بوده و از بودجه و پرسنل مناسب برخوردار باشند. همچنین باید امکاناتی از قبیل برنامه های ویژه ترک اعتیاد و خدمات مشاوره ای در اختیار قربانیان خشونت خانگی به ویژه زنان قرار دهد. برای یافتن محل سکونت دائمی تر و حتی توانمند سازی و کارایی نیز می بایست برای زنان مساعدت هایی در نظر گرفته شود. (2)

وجود چنین موسساتی باعث خواهد شد که زنان و کودکان قربانی خشونت خانگی مجبور به تحمل شرایط مشقت بار و خشونت نباشند. تجربه نشان داده است که تکرار خشونت خانگی در برخی موارد به دلیل این است که قربانی محلی برای سکونت نداشته و مجبور است با خشونت کنار آمده و آن را تحمل نماید لکن وجود خانه های امن قربانیان خشونت خانگی، این امید را به قربانی می دهد که خانه ای را که وی دائما در آن مورد خشونت قرار می گیرد، می تواند ترک کرده و به مکانی امن که دیگر خشونت در آنجا وجود نخواهد داشت نقل مکان کند. طبیعی است این گونه مکان ها باید بر اساس اصولی همچون مخفی ماندن و حمایت های قضایی و پلیسی تأسیس شود؛ چرا که بدون این حمایت ها ممکن است مرتکب خشونت از طریق راهکارهای قانونی و غیر قانونی، قربانی را به محل قبلی بازگردانده و دوباره وی را مورد آزار و اذیت قرار دهد. (3)

نتیجه گیری

حمایت از قربانیان خشونت خانگی دارای اهمیت بسیاری است و برای مبارزه با خشونت خانگی ضروری است سیاست های حمایتی پیش بینی شود. در کنار حمایت های حقوقی که شامل حمایت های حقوق کیفری و حقوق مدنی می شود، لازم است حمایت های غیر حقوقی نیز از قربانیان خشونت خانگی به عمل آید. بدون توجه به این نوع حمایت بدون شک مبارزه با خشونت خانگی عقیم و ناقص خواهد ماند. حمایت های غیر حقوقی از خشونت خانگی فوق العاده اهمیت داشته و لازم است نهادهای دولتی و غیر دولتی و همچنان آحاد مردم در آن نقش ایفا کنند. حمایت های غیر حقوقی از قربانیان خشونت های خانگی طیف وسیعی را شامل می شوند. از جمله این حمایت ها، حمایت های درمانی، اجتماعی، آموزشی و اقتصادی هستند. در کشور ایران گرچه تا حدودی این گونه حمایت ها پیش بینی شده است، اما دایره آن بسیار محدود و به هیچ وجه نمی تواند آنگونه که شایسته است از یک قربانی خشونت خانگی حمایت کنند.

پی نوشت

سال و 53، 52 شادی عظیم زاده، پویایی جلوه های سیاست جنایی در حمایت از زنان بزه دیده خشونت، مجله حقوقی، شماره 1- 1384، صفحه 241.

دکتر شهلا معظمی، حمایت از زنان در برابر خشونت های خانگی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال سوم، شماره 13، 2- 244، صفحه 244.

به عنوان مثال در کشور ترکیه این گونه مکان ها با عنوان خانه پناهندگی زنان از سال ها پیش تأسیس شده است. در این کشور زنی که -3 مورد خشونت خانگی قرار می گیرد می تواند با مراجعه به سازمان هایی از جمله شهرداری ها و اداره پلیس، خود را به این خانه ها معرفی کند. در صورت پذیرش قربانی از طرف این خانه ها، وی به شهر دیگری غیر از شهری که در آن مورد خشونت قرار گرفته یا ممکن است بگیرد، فرستاده شده و امنیت جانی وی تأمین می شود. این خانه ها کاملا مخفی بوده و هیچ مقامی حق نخواهد داشت که مکان آنها را افشا کند. همچنین پلیس یا مقامات قضایی و یا دیگر ارگان های دولتی به هیچ وجه از وجود قربانی در خانه های امن به مرتکب خشونت خانگی اطلاعاتی نمی دهند. این امر برای امنیت جانی و روانی قربانی انجام می شود. در خانه های امن نیز قربانی مورد حمایت همه جانبه قرار می گیرد. بیمه درمانی شامل وی خواهد شد، آموزش های لازم به وی داده خواهد شد، شغل مناسبی برای وی یافته خواهد شد و تا زمان لازم قربانی می تواند بدون پرداخت مبلغی در آنجا سکونت کرده و مطمئن باشد که دست مرتکب به وی نخواهد رسید.